

Introduktion

Det biosociale som retning og bestræbelse

Jens Seeberg¹

Janne Flora¹

Eimear Mc Loughlin^{1,2}

¹Afdeling for Antropologi, Aarhus Universitet

²Institut for Husdyr- og Veterinærvidenskab, Aarhus Universitet

Seeberg, Jens; Flora, Janne & Mc Loughlin, Eimear. 2025. Introduktion: Det biosociale som retning og bestræbelse. *Tidsskrift for Forskning i Sygdom og Samfund*, nr. 43, 5-10. DOI: 10.7146/tfss.v25i43.160829

This introduction outlines the conceptual and analytical scope of the biosocial as an emerging field that challenges the traditional dichotomy between the biological and the social. It situates the biosocial in relation to adjacent concepts such as biopolitics, biosociality, and the biopsychosocial approach, and discusses how the five contributions to this special issue each engage, in distinct ways, with the entanglement of life, matter, and social practice. The text highlights how these articles collectively move toward understanding life as relational and co-constituted across species, bodies, and institutions.

I en tid, hvor sundhed og sygdom i stadigt stigende grad væves sammen i medikaliseringen af hverdagslivet, og både menneskelige og mere-end-menneskelige sammenhænge bliver mere komplekse og sammenvævede, er der behov for begreber, som kan opløse adskillelsen af det biologiske og det sociale som separate domæner og gentænke dem som uadskillelige processer. Begrebet 'det biosociale' fokuserer netop her: på hvordan liv, kroppe, relationer og miljøer sammen skaber hinanden. Dette særnummer af Tidsskrift for Forskning i Sygdom og Samfund samler artikler, der på forskellig vis udfolder og udfordrer denne kompleksitet.

Tilsammen viser artiklerne, at det biosociale ikke (endnu) er én konsolideret teori, men en tanke i bevægelse og udvikling – et forsøg på at gentænke, hvordan liv, krop og socialitet hænger sammen. De viser måske også, hvor svært det er at slippe sprogets og videnskabernes klassiske opdelinger, men også hvor frugtbart det er at arbejde på at opløse dem. Det biosociale fremstår derfor som både ontologi, analyse og etik – en bestræbelse på at se livets relationer i deres åbenlyse kompleksitet.

Fremfor at give en entydig definition af det biosociale (og derved stoppe begrebets bevægelse) kan det måske være nyttigt at afgrænse det i forhold til tilstødende begreber. Det biosociale adskiller sig fra beslægtede begreber som biopolitik, biosocialitet og det biopsykosociale ved ikke blot at forbinde biologi og socialitet, men at tænke dem som allerede uadskillelige. Biopolitik, inspireret af Michel Foucault (2008), beskæftiger sig med styringen af liv og populationer – hvordan liv gøres til genstand for regulering og magt. Men det er gennem biosociale processer, at biopolitikens konsekvenser indskrives i både mennesker og dyrs kroppe. Uden at ignorere biopolitikens konsekvenser udvider det biosociale fokus fra beskrivelsen af magten til undersøgelsen af, hvordan altid-både-biologiske-og-sociale livsprocesser udfolder sig, men anerkender samtidigt, at de måder, det sker på, også er politisk indlejret (Meloni 2018).

Biosocialitet (Rabinow 2022) henviser til de sociale former, der opstår omkring biologisk viden, f.eks. patientfællesskaber. Med udgangspunkt i Human Genom Projektet beskriver Rabinows biosocialitet nye former for socialitet, der opstår omkring nye vidensområder og overskrider dualismen mellem natur og kultur. Dette udfordrer sociobiologiens biodeterminisme, hvor sociale former kontinuerligt opstår samtidig med produktionen af ny biologisk viden. Hvor biosocialitet søger at forstå de alliancer og fællesskaber, der formes omkring specifikke biologiske tilstande, afspejler det biosociale ikke blot en sløring mellem det biologiske og det sociale, men understreger, hvordan en forståelse af biologi og socialitet som altid sammenvævede transformerer de vidensregimer, der

strukturerer samfundet. Det biosociale undersøger, hvordan biosocialitet virker tilbage på kroppe, symptomer og netværksrelationer. Inspireret af Ingold og Palsson (2013) kan liv ses som “biosocial becomings”: en erkendelse af, at sociale og biologiske processer – livet – ikke blot eksisterer, men hele tiden formes og bliver til i biosociale samspil.

Endelig adskiller det biosociale sig fra den biopsykosociale model (Engel 2012), der søger at integrere tre domæner uden grundlæggende at anfægte deres adskillelse. Det biosociale udfordrer selve denne opdeling ved at foreslå en ontologi, hvor det biologiske og det sociale altid allerede er sammenvævet (Seeberg et al. 2020). Man kan forstå adskillelsen mellem det biologiske og det sociale som en konkret manifestation af det, Latour (1993) kalder ‘den moderne forfatning’. Moderniteten bygger ifølge Latour på en grundlæggende opdeling mellem natur og kultur, hvor naturen fremstilles som objektiv og uafhængig af menneskelig handling, mens kulturen tilhører menneskets sociale verden. Denne struktur har haft indflydelse på, hvordan vi i videnskaben organiserer viden, og har bidraget til, at discipliner som biologi og antropologi arbejder adskilt med mennesket som et enten biologisk eller socialt/kulturelt væsen. Adskillelsen mellem det biologiske og det sociale er altså fremkommet historisk og institutionelt og udgør ikke en naturgivet lovmæssighed.

Det biosociale kan derfor forstås som en erkendelse af, at det biologiske og sociale i praksis aldrig har været adskilt i den ‘virkelige’ verden, som videnskaben søger at forstå. Det biosociale er derfor ikke blot et spørgsmål om at sammenbringe to separate domæner i tværfaglig forstand, men en metodologisk og analytisk bestræbelse på at tænke i uadskillelige livsprocesser. At tænke og arbejde biosocialt er dog, eller derfor, ikke ligetil; det kræver, at vi aflærer den moderne forestilling om adskilte domæner og videnskabelige hierarkier og lærer at organisere vores viden ud fra, at biologiske og sociale processer altid allerede er sammenfiltret.

I det antropocæne, hvor klimaforandringer, pandemier og teknologiske sammenbrud tydeliggør, at grænserne mellem arter og domæner er (og altid har været) porøse, fremstår en biosocial ontologi som en nødvendig tilgang. Det handler ikke blot om at udvide fokus til det mere-end-menneskelige, men om at etablere en helt ny forståelse af sundhed og sygdom som biosociale fænomener. Det betyder, at mikrober, dyr, mennesker og deres relative miljøer må forstås som dele af samme integrerede kredsløb – et biosocialt felt (Ingold and Palsson 2013).

Artiklerne i særnummeret

I invitationen til at skrive til dette særnummer blev der opfordret til nytænkning af de relationer, der binder liv sammen på tværs af arter og verdener – en udforskning af, hvordan sundhed, sygdom og omsorg også ofte er mere-end-menneskelige processer. De fem artikler, der er samlet her, svarer forskelligt på denne invitation og viser både potentialet og udfordringen i at tænke biosocialt.

Når adskillelsen mellem biologiske og sociale vidensregimer ophæves (Seeberg et al. 2020), kan det biosociale forstås som grundlæggende for livet selv (Ingold & Palsson 2013; Palsson 2013). Men hvad sker der, når dette liv presses ind i industrielle rammer ud over sine naturlige grænser? Det er netop, hvad Mc Loughlin & Seeberg undersøger i deres artikel, der viser, at institutionaliseret medicinsk, veterinær og etologisk viden, i kombination med landbrugets krav om profit og effektivitet, omdanner måderne, hvorpå den anden i skikkelse af grisen kan ses og (gen)kendes. I "Mine øjne lyver ikke" udfolder Mc Loughlin og Seeberg en multispecies-etnografi i svineproduktionen, hvor menneskers sanser og industrielle logikker mødes. Artiklen viser, hvordan omsorg, fremmedgørelse og kapitalistisk rationalitet sammen danner et biosocialt system – hvor blikket er både et redskab og et etisk felt. Det biosociale bliver konsekvent udfoldet i undersøgelsen af sanserne som biosociale redskaber: biologisk indlejrede og socialt formede bruges de i en økonomisk logik, hvor omsorg og effektivitet flettes sammen. Artiklen viser, hvordan det biosociale perspektiv kan rumme både omsorg og fremmedgørelse, og hvordan det levende og det industrielle skaber nye former for erfaring og etik.

Williams' artikel undersøger, hvordan en biosocial tilgang kan nuancere forståelsen af moralske skader blandt danske krigsveteraner. Artiklen introducerer "Erik", en veteran med PTSD, hvis symptomer varierer markant på tværs af forskellige hverdagskontekster. Williams viser, at lidelsen ikke kan forstås som et stabilt, indre psykologisk fænomen, men som noget, der opstår i samspil mellem krop, omgivelser og sociale relationer. Han anvender begrebet 'affordances' – situationers tilbøjeligheder til at muliggøre bestemte måder at handle, føle og tænke på. Eriks symptomer viser sig f.eks. stærkt i sportshallen, men ikke på Veteranhjemmet. Den biosociale tilgang gør det muligt at se moralsk skade som relationel og situeret, snarere end som et brist i individets moral.

Gybel Jensen og Ingerslev Lofts "Neurologisk sygepleje som biosocial koreografi" undersøger hospitalets hverdagspraksis som et sted, hvor kroppe, teknologier og sansninger koordineres i rytmiske bevægelser. Gennem etnografiske observationer fra en hospitalsafdeling viser forfatterne, hvordan sygeplejerskers

bevægelser og patienters reaktioner gensidigt former hinanden. Sygepleje forstås ikke som en række tekniske handlinger, men som en koordination af biologiske og sociale processer i konstant bevægelse. Artiklen introducerer 'koreografi' som analytisk figur for det biosociale: en rytmisk samhandling mellem menneske, krop og maskine. Denne rytme er både sanselig og institutionelt reguleret – et udtryk for sygehusets biopolitiske logikker og omsorgens materialitet. Forfatterne viser, hvordan omsorg og kontrol, empati og effektivitet, sameksisterer i praksis.

I Vaarsts poetiske essay "Mælk og honning" udforskes mennesker, køer og biers fælles liv i det industrielle landbrugslandskab som et eksempel på biosocial sammenvævning. Hun viser, hvordan mennesker og dyr historisk har delt rytmer, sygdomme, luft og føde, men i dag adskilles gennem industrialiseringens logikker. Dyrene er blevet usynlige bag produktionssystemets vægge, og med dem forsvinder også menneskers sanselige og etiske forbindelser til det levende. Ved at trække på begrebet 'biosocial tilblivelse' (Ingold, 2018) beskriver Vaarst, hvordan liv altid bliver til i relation – biologisk, socialt og miljømæssigt. Essayet væver mytologiske, historiske og samtidige perspektiver sammen for at vise, at menneske-dyr relationer rummer både afhængighed og udnyttelse. Køer og bier repræsenterer her produktion og poesi, kontrol og gensidighed, som symboler på en tabt fælleshed. Essayet peger på behovet for at genkende både mennesker og dyr som biosociale tilblivelser, forbundne gennem omsorg og sårbarhed.

Anneberg og Kongsted undersøger, hvordan dialogen – i bogstavelig forstand – mellem antropologi og veterinærvidenskab kan fungere som metode til at udforske det biosociale. Med grisen som fælles figur viser de, hvordan viden om dyr, sygdom og omsorg opstår i mødet mellem faglige perspektiver – ikke som adskilte domæner, men som samtalende praksisser. Ved at analysere samarbejdet mellem forskere og praktikere bliver selve metoden en del af analysen. De viser derigennem, hvordan tværfaglighed kan skabe nye erkendelser af menneske-dyr relationer og sundhedens materialitet. Artiklen fremhæver betydningen af at lytte, oversætte og samskabe viden på tværs af videnskabelige traditioner. Således forstås det biosociale ikke blot som teori, men som en praktiseret dialog mellem kroppe, sprog og fagligheder.

Referencer

- Engel, George L. 2012. "The Need for a New Medical Model: A Challenge for Biomedicine." *Psychodynamic Psychiatry* 40 (3):377–96. <https://doi.org/10.1521/pdps.2012.40.3.377>.
- Foucault, Michel. 2008. "The Birth of Biopolitics: Michel Foucault's Lecture at the Collège De France on Neo-Liberal Governmentality." *Economy and Society* 30 (2):190–207.

- Ingold, Tim, and Gisli Palsson, eds. 2013. *Biosocial Becomings: Integrating Social and Biological Anthropology*. Cambridge University Press.
- Latour, B. 1993. *We have never been modern*. Cambridge Massachusets: Harvard University Press
- Meloni, Maurizio. 2018. *Political Biology: Science and Social Values in Human Heredity from Eugenics to Epigenetics*. Springer.
- Rabinow, Paul. 2022. "Artificiality and Enlightenment: From Sociobiology to Biosociality." In *The Ethics of Biotechnology*. Routledge.
- Seeberg, Jens, Andreas Roepstorff, and Lotte Meinert. 2020. "Introduction: Biosocial Worlds." In *Biosocial Worlds: Anthropology of Health Environments Beyond Determinism*, Edited by Seeberg, Jens, Andreas Roepstorff, and Lotte Meinert. UCL Press.